

ТВОРЧИСТЬ НАДІЇ ГУДИЛКО У КОНТЕКСТІ КРАЄЗНАВЧОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Никифоров Андрій Михайлович,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0002-0576-980X

Гулей Ольга Володимирівна,

заслужений майстер народної творчості України, доцент,
доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-6501-5022

У статті розглянуто проблему краєзнавчої підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва та вчителів образотворчого мистецтва задля залучення молоді до дослідження як історичної мистецької спадщини свого народу, так і ознайомлення із сучасними тенденціями творчості провідних митців свого краю.

Метою дослідження є ознайомлення студентів із творчістю заслуженого майстра народної творчості України Надії Степанівни Гудилко, яка відроджує мистецтво художнього розпису, витинанки, вишивки та писанкарства Сумщини. Для досягнення поставленої мети було застосовано загальнотеоретичні методи наукового пізнання – аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. Із конкретно-наукових методів нами було використано: бібліографічний задля опрацювання літературних джерел щодо вибраної теми; біографічний, за допомогою якого з'ясовано основні віхи життя та творчості мисткині. Поряд із тим культурологічний підхід було залучено для характеристики творів майстрині в галузі художнього розпису, витинанки, вишивки, писанкарства.

Розглянуто досягнення майстрині у мистецтві художнього розпису, з'ясовано їх стиль: в орнаментах майстрині домінує графічний стилізований малюнок із бароковими рослинними орнаментами та поліхромним забарвленням площин. Показано використання традиційного українського орнаменту у синтезі із поетичними елементами власного світобачення у творах витинання. Констатовано, що динаміка ліній, колорит, гармонія виконаних у своєрідній манері вишитих тамбурним швом виробів відрізняють роботи Надії Гудилко від інших майстрів вишивки.

Зроблено висновки стосовно того, що з такими митцями, як Надія Гудилко, потрібно знайомити майбутніх художників декоративного мистецтва й викладачів мистецьких дисциплін, щоб виховувати покоління, здатне цінувати, берегти і примножувати традиційне українське мистецтво.

Ключові слова: декоративне мистецтво Сумщини, Надія Гудилко, художній розпис, витинання, вишивання, писанкарство.

Nykyforov Andrii, Hulei Olha. Creativity of Nadiya Gudylo in the context of local history training of art students

The article examines the problem of local history training of future specialists in decorative and applied art and teachers of fine art in order to attract young people to the study of both the historical artistic heritage of their people and familiarization with modern trends in the work of leading artists of their region.

The purpose of the study is to acquaint students with the work of the honored master of folk art of Ukraine, Nadia Stepanivna Gudylo, who is reviving the art of artistic painting, carving, embroidery, and pysankarya of Sumy region. To achieve the set goal, general theoretical methods of scientific knowledge were applied – analysis, synthesis, comparison, generalization. Of the specific scientific methods, we used: bibliographic, to study literary sources on the chosen topic; biographical, with the help of which the main milestones of the artist's life and work are clarified. At the same time, the cultural approach was used to characterize the works of the master in the field of artistic painting, carving, and embroidery of pysankarstvo. The achievements of the craftswoman in the art of painting by N. Gudylo are considered, and their style is clarified: in the ornaments of the craftswoman, a graphic stylized drawing with baroque plant ornaments and polychrome colouring of the planes dominates. The use of traditional Ukrainian ornament in synthesis with poetic elements of one's own worldview in carving works is shown. It was established that the dynamics of the lines, the colour, the harmony of the products embroidered with the vestibule seam, made in a peculiar manner, distinguish the works of Nadiya Gudylo from other embroidery masters.

Conclusions were made regarding the fact that future artists of decorative arts and teachers of art disciplines should be introduced to such artists as Nadiya Gudylo in order to raise a generation capable of appreciating, preserving and multiplying traditional Ukrainian art.

Key words: decorative art of Sumy region, Nadiya Gudylo, artistic painting, carving, embroidery, pysankarstvo.

У ритмах орнаменту, його лініях, стилізованих мотивах відображено світогляд народу, його історія та природа, в оточенні якої він живе. Науковці єдині в думці стосовно того, що ніщо так яскраво не представляє народ, як його традиційне мистецтво. Незаперечним є той факт, що кожний вид народної образотвор-

чості, як-от: гончарство, вишивка, вибійка, витинання, гаптування, ткацтво, килимарство, писанкарство, плетіння із природних матеріалів, художня обробка дерева та металу, має свої образотворчі засоби. З позицій духовних художніх устремлінь сучасності естетико-філософська сутність традиційного українського декоративного

мистецтва осмислюється завжди заново, виявляючи естетичну цінність народного мистецтва, змістовну красу художніх образів, необхідну нині не менше, ніж у минулому. Цим визначається невичерпне джерело творчості сучасних майстрів народного мистецтва. Вважаємо, що з метою краєзнавчої підготовки майбутніх фахівців образотворчого мистецтва корисним є знайомство студентів із творчістю майстрів свого краю. Серед митців Сумщини галузі декоративного мистецтва відоме ім'я Надії Степанівни Гудилко, яка має багатий досвід у роботі з такими техніками, як художній розпис, витинанка та вишивка, дослідження якого, безперечно, сприятиме удосконаленню професійної підготовки студентів мистецьких спеціальностей.

Метою дослідження є ознайомлення студентів із творчістю заслуженого майстра народної творчості України Надії Гудилко, яка відроджує мистецтво художнього розпису, витинанки, вишивки та писанкарства Сумщини.

У роботі опрацьовано наукові мистецтвознавчі статті та матеріали літературно-публіцистичних джерел, оголошення, анонси на шпальтах обласних і всеукраїнських видань про персональні і колективні виставки творів Надії Гудилко. А також статті та рецензії провідних наукових співробітників Сумського обласного художнього музею імені Н. Онацького Л. Федевич та І. Яніної в альбомах Національної спілки народного мистецтва України щодо виставок творчих робіт за участю Н. Гудилко. Водночас у нашому дослідженні активно задіяні інтернет-джерела, що містять інформативні матеріали до предмета нашого дослідження.

Для досягнення поставленої мети було застосовано загальнотеоретичні методи наукового пізнання – аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. Із конкретно-наукових методів нами було використано: бібліографічний задля опрацювання літературних джерел щодо вибраної теми; біографічний, за допомогою якого з'ясовано основні віхи життя та творчості мисткині. Поряд із тим культурологічний підхід було задіяно для характеристики творів майстрині в галузі художнього розпису, витинанки, вишивки, писанкарства.

Науковці єдині у думці стосовно того, що у процесі формування професійного рівня студентів мистецьких спеціальностей, майбутніх учителів образотворчого мистецтва та фахівців галузі декоративного мистецтва важливо залучати молодь до дослідження як історичної мистецької спадщини свого народу, так і ознайомлення із сучасними тенденціями творчості провідних митців свого краю [1; 2]. Крім розширення знань із практики окремих видів декоративної творчості, знайомство із творчістю народних майстрів сучасності буде корисним у виховному аспекті: для формування національної свідомості студентської молоді, небайдужості до українських традицій, прагнення використовувати надбання народного мистецтва у власних творчих роботах, щоб виразити своє ставлення до життя, дійсності. Таким чином, у контексті краєзнавчої підготовки студентів вважаємо доцільним розглянути особливості творчості майстрині декоративного мистецтва Н. Гудилко.

Варто зазначити, що в Енциклопедії сучасної України зафіксовано короткі біографічні відомості про мисткиню. Надія Степанівна Гудилко народилася 20 жовтня 1950 р. у селі Линове Путивльського району Сумської області. Л. Федевич зазначила, що у 1969 році Н. Гудилко здобула спеціальну початкову фахову освіту у Тернопільській школі декораторів-рекламознавців, довгий час працювала художником-оформлювачем у системі рекламної діяльності, з 1995 року й до сьогодні працює на посаді художника-реставратора тканин Сумського обласного художнього музею імені Никанора Онацького [3]. Майстриня є постійним учасником виставок творів декоративно-прикладного мистецтва різних рівнів: міських, обласних, регіональних, всеукраїнських та міжнародних [4; 5; 6]. За творчі здобутки Н. Гудилко має численні відзнаки від адміністрації Сум та Сумської області [7, с. 13; 8, с. 18]. За вагомий внесок у розвиток традиційного декоративного мистецтва Сумщини мисткині присвоєно почесне звання заслуженого майстра народної творчості України у 2009 році [9].

Досліджуючи стиль художніх розписів Н. Гудилко, мистецтвознавці Л. Федевич та І. Яніна стверджують, що в орнаментах майстрині домінує графічний стилізований малюнок із бароковими рослинними орнаментами та поліхромним забарвленням площин [3; 10].

Розглядаючи результати всеукраїнського «Фестивалю писанок», котрий відбувся у рамках міжнародного етнокультурного проєкту «Folk Ukraine», В. Коздровська та І. Яніна відзначили активну участь Надії Степанівни у зазначеному мистецькому заході. Дослідниці наголошують на тому, що артоб'єкт у вигляді монументальної писанки розміром 3х4 м представлений на фестивалі у Києві було виконано саме за ескізами мисткині. До розпису сумської писанки долучилися також майстрині писанкарки із Сум: керівник творчої групи В. Коздровська, Л. Ярцова, Д. Гула, а також авторка розпису. Погоджуємось із думкою В. Коздровської та І. Яніною щодо креативності композиційного вирішення монументальної писанки [12, с. 42–43]. У центральному широкому паску виробу авторка розмістила вісімнадцять зображень писанок, що символізують райони області відповідної кількості. Ці дрібні писаночки своєю чергою розписані відповідно до орнаментики і колористики, що притаманні мистецтву писанкарства кожного із районів Сумщини. Доцільно наголосити на тому, що, споглядаючи такий артоб'єкт, маємо можливість наочно простежити особливості писанкарства Сумщини. У центральній частині писанки на білому тлі зображено барвисте «дерево життя». Привертає увагу той факт, що заготовку для виробу було виготовлено на державному авіабудівельному заводі «Антонов» зі штучних матеріалів, котрі витримують будь-які погодні умови. З цією ж метою майстри застосували спеціальні фарби, виготовлені в лабораторії Сумського виробничого об'єднання «Хімпром» [13, с. 40].

Зі статті А. Ляхман відомо, що Н. Гудилко брала участь у «Фестивалі писанок» 2015 року. На півтора-метровій писанці зображено «Богиню-Берегиню» на білому тлі з невеликими писанками [14].

У повідомленні про персональну виставку Надії Гудилко 2015 року йдеться про чіткий композиційний ритм і рух, є певний настрій і відчувається мелодія щасливого життя. Поділяємо думку невідомого дописувача афіші, котрий вважає, що, синтезуючи традиційний український орнамент з поетичними елементами власного світобачення, майстриня створює свої орнаментальні «оповідання» [15]. Динаміка ліній, колорит, гармонія, виконані у своєрідній манері розписи, відрізняють роботи Надії Степанівни від інших.

Витинанки посідають особливе місце у декоративному мистецтві. Давні у своїх витоках, вони тісно пов'язані з буденним і святковим побутом народу. Папір і ножиці зробили цей вид творчості широко побутуючим, безпосереднім виявом почуттів, живої уяви, спостережливості. У витятих виробках Н. Гудилко давні мотиви і мотиви нові поєднуються в композиціях виразного ритму і живої лінії у силуетних зображеннях – «Росіяні передзвони», «Семиквітка», «Вазон двох сердець», «Стожари», «Помаранчевий вазон», «Калинове місто», «Осіньне золото», «Півники в горобині» та багато інших творів майстрині [16, с. 19]. В ажурних кольорових витинанках використано мотиви дерева життя, квітів, птахів, тварин. Спираючись на традиції, майстриня зуміла створити власний неповторний стиль, для якого

характерні легкість і лаконічність, прозорість і витонченість, виразність і граційність [3, с. 17]. Н. Гудилко також займається вишивкою у техніках гладь, хрестик, але улюблений для майстрині є тамбурний шов. Як зауважує Надія Василівна, цим швом можна вишити все, що замислив, адже зазначеною технікою працює той, хто володіє малюнком. Як стверджує І. Яніна, у 2008 році в Ялті зустрілися майстрині-вишивальниці з усіх куточків країни біля Всеукраїнського рушника національної єдності в рамках програми «Україно моя вишивана». В указаній мистецькій акції Сумщину представляла заслужена майстриня народної творчості Надія Гудилко [10, с. 8].

З давніх часів Україна славилася своїми талантами, художниками, письменниками, майстрами народної творчості, взагалі людьми, які робили і роблять великий внесок у розвиток української культури. Вважаємо, що з такими митцями, як Гудилко Надія Степанівна, потрібно знайомити майбутніх художників декоративного мистецтва і викладачів мистецьких дисциплін, щоб виховувати покоління, здатне цінувати, берегти і примножувати традиційне українське мистецтво.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у вивченні творчості майстрів декоративного мистецтва Сумщини та України.

Література:

1. Ганжа П. Таємниця українського рукопису. Київ : Мистецтво, 1996. 193 с.
2. Найдено О. Орнамент українського національного розпису. Київ : Наукова думка, 1989. 79 с.
3. Федевич Л. Гудилко Надія Степанівна. *Енциклопедія сучасної України* / ред.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2016. Т. 6. URL: <https://esu.com.ua/article-24478>.
4. Майстри декоративно-ужиткового мистецтва Сумщини : Фотоальбом / ред. В.О. Садівничий. (Гудилко Надія Степанівна, с. 18, 47). Суми, 2008. 48 с.
5. Різдвяна виставка народних майстрів відкрилася в Сумах 23 грудня 2021. *Сумські дебати*. URL: <https://debaty.sumy.ua/news/culture/rizdviana-vistavka-narodnih-majstriv-vidkrilasya-v-sumah>.
6. Золоті руки майстрів. До 30-річчя Сумського обласного осередку НСМНМУ : рекомендаційний бібліографічний список / уклад. А. Скосер, О. Халєєва. Суми : Сумська міська центральна бібліотека імені Т.Г. Шевченка; відділ довідково-інформаційної роботи. 2022. 44 с. URL: <https://ru.calameo.com/read/0012729718e6db3612d54>.
7. Сумському обласному осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України – 25 років: виставка майстрів традиційного народного мистецтва Сумщини «*Кращий твір року – 2017*» (Гудилко Надія Степанівна, с. 13) / за ред. В.А. Шума, Л.К. Федевич, О.І. Кисельова. Суми : Сумський обласний художній музей імені Н. Онацького. 2017. 42 с.
8. Сучасні таланти Сумщини: каталог робіт народних майстрів Сумської області (Гудилко Надія Степанівна, с. 18–19). Суми : ФОП Буриченко Д.В. 2020. 68 с.
9. Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2020 рік / упоряд. О.К. Линник. Суми : Сумська обласна універсальна наукова бібліотека. 2019. 78 с.
10. Яніна І. Орнаментовані обереги родини. *Культура і життя*. 2011. № 43. С. 8.
11. «Мистецьке Диво» Надії Гудилко. Суми. 2020. URL: <http://artmuseum.sumy.ua/podii1/mistecke-divo-nadii-gudilko.html>.
12. Відродження, збереження та розвиток писанкарства на Сумщині (Образотворчий матеріал): Альбом. (Гудилко Надія Степанівна, с. 10, 37–43) / укл. В. Коздровська, Л. Ярцова. Суми. 2021. 60 с.
13. Коздровська В., Яніна І. Всеукраїнський «Фестиваль писанок». *Відродження, збереження та розвиток писанкарства на Сумщині*. 2020. С. 37–42.
14. Ляхман А. Сумська писанка у Всеукраїнському етнопроекті Folk Ukraine. Суми : КЗ Сумський палац дітей та юнацтва. 2015. URL: http://palac-s.ucoz.ua/news/sumska_pisanka_u_vseukrajinskому_etnoproekti_folk_ukrain/2015-03-19-562.
15. У Сумах презентували осінні квіткові мелодії Надії Гудилко. У середу, 11 листопада у Сумському художньому музеї імені Никанора Онацького відкрилася персональна виставка художниці Надії Гудилко «Осінні мелодії Надії». *Агентство творчих подій*. 2015. URL: <https://creativpodiya.com/posts/48500>.
16. Лесіна Ю. Традиції, які живуть: у Сумах відроджується витинанка. *Ваш шанс*. 2005. № 5 (2). С. 19.

17. Сайт про витинанку в Україні. Сумська область. Гудилко Надія Степанівна. 2012. URL: <http://www.ukrvytnanka.com.ua/UA/sumska-obl/243-gudilko-n.html>.

References:

1. Hanzha, P. (1996). *Taiemnytsia ukrainskoho rukomysla* [The secret of Ukrainian needlework]. Kyiv: Mystetstvo. 193 p. [in Ukrainian]
2. Naiden O. (1989). *Ornament ukrainskoho natsionalnoho rozplysu* [Ornament of Ukrainian national painting]. Kyiv: Naukova dumka. 79 p. [in Ukrainian]
3. Fedevych L., Hudylko N. S. (2016). *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy: entsyklopediia* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. T. 6. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-24478> [in Ukrainian]
4. Sadivnychy V. O. (2008). *Maistry dekoratyvno-uzhytkovoho mystetstva Sumshchyny: Fotoalbom* [Masters of decorative and applied arts of Sumy region: Photo album]. Sumy. 48 p. [in Ukrainian]
5. *Sumski debaty* (2021). *Rizdviana vystavka narodnykh maistriv vidkrylasia v Sumakh 23 hrudnia 2021* [The Christmas exhibition of folk craftsmen opened in Sumy on December 23, 2021]. *Sumski debaty*. Retrieved from: <https://debaty.sumy.ua/news/culture/rizdviana-vystavka-narodnykh-maistriv-vidkrylasia-v-sumah> [in Ukrainian]
6. Skoser A., Khalieieva O. (2022). *Zoloti ruky maistriv. Do 30-richchia Sumskoho oblasnoho osередku NSMNMU: rekomendatsiiny bibliografichnyi spysok* [Golden hands of masters. To the 30th anniversary of the Sumy regional branch of the NSNMMU: recommended bibliographic list]. Sumy: Sumy City Central Library named after T.G. Shevchenko; department of reference and information work. 44 p. Retrieved from: <https://ru.calameo.com/read/0012729718e6db3612d54> [in Ukrainian]
7. Shum V. A., Fedevych L. K., Kyselov O. I. (2017). *Sumskomu oblasnomu osередku Natsionalnoi spilky maistriv narodnoho mystetstva Ukrainy – 25 rokiv: vystavka maistriv tradytsiinoho narodnoho mystetstva Sumshchyny «Krashchyi tvir roku – 2017»* [Sumy regional branch of the National Union of Masters of Folk Art of Ukraine 25 years: exhibition of masters of traditional folk art of Sumy Oblast «Best work of the year – 2017»]. Sumy: Sumy Regional Art Museum named after N. Onatsky. 42 p. [in Ukrainian]
8. Hudylko N. S. (2020). *Sutsvittia talantiv Sumshchyny: kataloh robit narodnykh maistriv Sumskoi oblasti* [Blossom of talents of Sumy Oblast: catalog of works of folk masters of Sumy Oblast]. Sumy: FOP Burychenko D.V. 68 p. [in Ukrainian]
9. Lynnyk O. K. (2019). *Kalendar znamennykh i pamiatnykh dat Sumshchyny na 2020 rik* [Calendar of significant and memorable dates of Sumy Oblast for 2020]. Sumy: Sumy Regional Universal Scientific Library. 78 p. [in Ukrainian]
10. Ianina, I. (2011). *Ornamentovani oberehy rodyny* [Ornate family charms]. *Kultura i zhyttia*, No. 43, pp. 8. [in Ukrainian]
11. «Mystetske Dyvo» Nadii Hudylko (2020) [«Artistic Miracle» by Nadia Hudylko]. Sumy. Retrieved from: <http://artmuseum.sumy.ua/podii1/mistecke-divo-nadii-gudilko.html> [in Ukrainian]
12. Kozdrovska V., Yartsova L. (2021). *Vidrodzhennia, zberezhennta ta rozvytok pysankarstva na Sumshchyni (Obrazotvorchyi material): Albom* [Revival, preservation and development of pysankarst in Sumy Oblast (Illustrative material): Album]. Sumy. 60 s. [in Ukrainian]
13. Kozdrovska, V., Yanina, I. (2020). *Vseukrainskyi «Festyval pysanok»* [All-Ukrainian Easter Egg Festival. Revival, preservation and development of pysankarsi in Sumy Oblast]. *Vidrodzhennia, zberezhennta ta rozvytok pysankarstva na Sumshchyni*. pp. 37–42 [in Ukrainian]
14. Liakhman, A. (2015). *Sumska pysanka u Vseukrainskomu etnoproekti Fojk Ukrain* [Sumy pysanka in the All-Ukrainian ethno-project Fojk Ukrain]. Sumy: KZ Sumskyi Palats ditei ta yunatstva. Retrieved from: http://palac-s.ucoz.ua/news/sumska_pisanka_u_vseukrajinskomyu_etnoproekti_folk_ukrain/2015-03-19-562 [in Ukrainian]
15. Media portal (2015). *U Sumakh prezentuvaly osinni kvitkovi melodii Nadii Hudylko. U seredu 11 lystopada u Sumskomu khudozhnomu muzei imeni Nykanora Onatskoho vidkrylasia personalna vystavka khudozhnytsi Nadii Hudylko «Osinni melodii Nadii»* [In Sumy, the autumn flower melodies of Nadiya Gudylo were presented. On Wednesday, November 11, the personal exhibition of the artist Nadiya Gudylo «Autumn Melodies of Nadiya» opened in the Sumy Art Museum named after Nikanor Onatsky]. *Ahenstvo tvorchykh podii*. Retrieved from: <https://creativpodiya.com/posts/48500> [in Ukrainian]
16. Lesina Yu. (2005). *Tradytsii, yaki zhyvut: u Sumakh vidrodzhuetsia vytnanka* [Traditions that live on: vytnanka is being revived in Sumy]. *Vash shans*, No. 5 (2), pp. 19. [in Ukrainian]
17. Сайт про витинанку в Україні. Сумська область. Hudylko Nadiia Stepanivna (2012) [Site about vytnanka in Ukraine. Sumy region. Nadiya Stepanivna Hudylko]. Retrieved from: <http://www.ukrvytnanka.com.ua/UA/sumska-obl/243-gudilko-n.html> [in Ukrainian]